

GOAL AS A COMPONENT OF THE JOURNEY CONCEPT IN MODERN GREEK POETRY OF XX AND XXI CENTURIES IN ASPECT OF CULTURAL LINGUISTICS

The article focuses on the study of the goal as a component of the concept JOURNEY structure in Modern Greek poetry of the XX and XXI centuries. The study highlights lexical and stylistic representation of goal component. Special attention is paid to the goal conceptualization as part of the attainability / unattainability criteria. The article examines the “goal” component in the aspects of cultural and ethnolinguistics.

Key words: *concept JOURNEY, Modern Greek language, Modern Greek poetry, SOURCE – PATH – GOAL scheme.*

УДК 811.521'367.7

*Комісаров К.Ю., к. філол. н., докторант
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

КАТЕГОРІЯ ГРАМАТИЧНОГО ЧАСУ У КОНТЕКСТІ ВИВЧЕННЯ ЯПОНСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Висвітлено головні особливості репрезентації часу формальними засобами категорії граматичного часу в сучасній японській мові. Проаналізовано категорію граматичного часу в японській мові як систему формальних засобів, визначено семантико-синтаксичний потенціал цих засобів. Окреслено специфіку сприйняття й осмислення часу представниками японської лінгвокультури через головні особливості його репрезентації на синтаксичному стратумі японської мови.

Ключові слова: *синтаксис, категорія граматичного часу, фактивні й нефактивні предикати, лінгвокультура.*

Відомо, що ключовими поняттями когнітивної лінгвістики є поняття інформації та її обробки людським розумом, поняття структур знання та їхня репрезентація у свідомості особистості й мовних формах. Когнітивна лінгвістика досліджує зв'язок структури людських знань з мовними формами, а саме – те, як останні представлені у свідомості людини [2, с. 104]. Надзвичайно цікавими у цьому плані постають формальні засоби вираження категорії часу в японській мові. Когнітивно-мовна репрезентація часу в японській лінгвокультурі здавна привертала увагу мовознавців як на теренах Японії, так і за її межами. Ця проблема не втрачає своєї **актуальності** й сьогодні.

Свого часу визначний російський японіст І.В. Головнін, послуговуючись характерними для нього лінгвістичними термінами, наголошував на тому, що у процесі мовленнєвої діяльності на другому етапі породження комунікатеми відбувається

комунікатизація конструктивно-синтаксичної бази речення. Під комунікатизацією речення вчений розумів перетворення конструктеми на комунікатему, переведення структури речення у робочий стан, остаточне пристосування базисної, репрезентативної конструкції до умов і потреб актуального повідомлення [1, с. 165]. Говорачи про поняття конструктеми, слід зауважити, що йдеться не про те, що протиставляється деструктемі у стилістиці, а про конфігуратему, заповнену синтаксемами, що виконують ті чи інші функції в реченні. Уже початкова конструктема у певний спосіб описує подію чи ситуацію, якийсь сегмент позамовної дійсності. Вона перетворюється на конфігуратему шляхом перетворення словосполучень та синтаксем на синтагмеми. Комунікатемою ж є остаточний стан конструктеми, що зазнала внутрішньої та зовнішньої актуалізації, тобто це конкретний варіант речення в його комунікативному плані, і саме цей продукт представляє інтерес для вивчення синтаксису мови у когнітивному та комунікативному ключі.

Комунікатизація супроводжується уточненням функціонального навантаження конструктивно-синтаксичних компонентів і зв'язків між ними, а завершується вона вираженням комунікативної мети повідомлення і таких предикативних значень, як синтаксичне ствердження/заперечення, час та модальність [1, с. 165]. Такий підхід до вивчення синтаксису, на нашу думку, можна вважати, певною мірою, когнітивно-комунікативним. Він може продемонструвати достатню ефективність за умови, якщо пам'ятати про головні складові когнітивної сфери особистості, як-от особливості відчуття та сприймання, пам'ять, увагу, мислення та інтелект, а під час аналізу мовного матеріалу не надто концентруватися на суто формальних елементах, конструктивному плані висловлювання. Проте, повністю випускати цей план із поля зору також не варто, оскільки може втратитися системність. Так, здебільшого із міркувань про конструктивну сторону питання, ми вважаємо доцільним розглядати згадану вище категорію ствердження/заперечення в японській мові у контексті інших граматичних категорій, категорію виду дієслова – у тісному зв'язку з категорією граматичного часу, а категорію способу (модальності) – як своєрідне тло для аналізу репрезентації часу в японській мові, на якому ми й зосередили наші зусилля у межах цієї невеликої розвідки.

Як слушно зазначає І.В. Головнін, комунікатизація внутрішньої сфери конструктивного плану речення по-різному відбивається на типовій компонентно-структурній організації речення, і ці відмінності зумовлені тим, що співвіднесення базисної конструкції з пізнавально-відображальною установкою суб'єкта мовлення, із ситуацією мовлення та контекстом, із соціально-особистісними взаєминами тощо викликає неоднакову перебудову конструктивної бази речення, вносить неоднакові корективи до проектної, вихідної конструктеми. Тут спостерігаються полярні випадки, коли репрезентативна компонентно-структурна база залишається без істотних змін і лише отримує остаточне комунікативне закріплення та оформлення, і коли ця конструктивна база зазнає помітних трансформацій. Між цими полюсами виявляються численні перехідні випадки [1, с. 165-166]. У межах цієї статті ми зосередилися на першому з окреслених полярних випадків задля досягнення **мети** нашого дослідження, а саме – об'єктивного та ефективного висвітлення головних особливостей репрезентації часу формальними засобами категорії граматичного часу в сучасній японській мові.

Поставлена мета передбачала розв'язання низки конкретних **завдань**: проаналізувати категорію граматичного часу в японській мові як систему формальних засобів, а також визначити семантико-синтаксичний потенціал цих засобів; з'ясувати специфіку сприйняття й осмислення часу представниками японської лінгвокультури через головні особливості його репрезентації на синтаксичному стратумі японської мови, фокусуючи увагу на категорії граматичного часу.

Аналізуючи категорію граматичного часу в сучасній японській мові, корисно пам'ятати, насамперед, про те, що в комунікативному завершенні мікросистеми речення головну роль відіграє саме заключний компонент, який виступає комунікативно-предикуючим сегментом речення, а вся попередня частина, тобто внутрішня сфера у вузькому розумінні, є тим, що предикуюється. Заключний компонент речення формує єдину мікросистему певного функціонального призначення, виражає комунікативне завдання повідомлення і реалізує потенційну предикативність усього речення. Цей компонент І.В. Головинін називає предикатомою [1, с. 185]. Вона завершує комунікатизацію речення, співвідносить комунікату з дійсністю і є мінімумом речення, його комунікативним центром. Предикатомою володіє морфологічними й лексико-синтаксичними засобами предикації – предикативними формами, протиставленими відповідним непередикативним формам. Комунікатизація зовнішньої сфери конструктивно-го плану речення може затвердити присудок як предикатомою.

Абсолютний граматичний час у японській мові характеризується опозицією двох (а не трьох) часових планів: теперішньо-майбутнього (неминулого) і минулого. Таке протиставлення спостерігається насамперед у сфері дійсного способу в розповідних і питальних реченнях. Ці два часових значення виражаються відповідними афіксами, які можна поставити в один ряд за ознакою спільності темпоральної функції. Схематично це можна показати так:

1) теперішньо-майбутній час: а) ствердження: -う/る /y/ry/, -ます /мас/ тощо; б) заперечення: -ない /най/, -ん /н/, -ぬ /ну/, -ません /масен/ тощо;

2) минулий час: а) ствердження: -た/だ /та/да/, -ました /машіта/, -た/だのです /та/да нодес/ тощо; б) заперечення: -なかった /накатта/, -ませんでした /масен дешіта/, -なかったのです /накатта нодес/ тощо.

Дієслова у формі на -う/る /y/ry/ тощо, тобто у формі теперішньо-майбутнього часу нетривалого виду, найчастіше виражають постійні або повторювані дії, у тому числі повсякчасні, що дають предмету характеристику із вказівкою на його здатність виконувати згадану дію. Ця ж форма супроводжує дієслова, що виражають майбутні дії. Теперішнє й майбутнє сприймається в японській лінгвокультурі як єдиний план; їхня диференціація здійснюється лексично й конситуативно: **(1)** わたしはあした東京へ行く。 Завтра я поїду до Токіо [9, с.166]; **(2)** 毎日彼に電話する。 Щодня телефоную своєму хлопцеві [9, с. 167].

Вузкотеперішня дія, здійснення якої саме в цей момент часу спеціально підкреслюється, виражається дієсловом у формі теперішньо-майбутнього часу тривалого виду: **(3)** 今雨が降っている? Зараз іде дощ? [9, с. 168].

Дієслова у формі на -た/だ /та/да/, тобто у формі минулого часу нетривалого виду, виражають дії, що завершилися до моменту мовленнєвої діяльності. Крім того, ця

форма може мати перфектний відтінок: (4) 田中君と高橋君は神社の前の箱にお金を入れて、いろいろお願いした。 *Танака й Такахаші кинули гроші у скриньку біля синтоїстського храму і побажали собі різних благ* [9, с. 171].

Двоплановість граматичного часу – одна з найцікавіших особливостей японської лінгвокультури. Дієслівна форма на -おう/よう /o:/yo:/, що іноді вважається словоформою майбутнього часу, насправді виражає майбутнє не дійсного, а умовного способу, причому не тільки майбутнього, але й теперішнього. У мовленні про себе (про свої дії) вона найчастіше виражає волевиявлення мовця, бажання виконати дію або заклик до спільної дії, спрямований на інших осіб: (5) いっしょに飲もう。 *Давай вип'ємо разом* [10, с. 44]; (6) 外国で働こうと思っています。 *Я збираюся / маю бажання працювати за кордоном* [10, с. 46].

Форми зі значенням абсолютного часу можуть уживатися для вираження значень відносного часу, тобто вони в певних позиціях і контексті набувають співвідносно-часових значень. Дієслівні словоформи на -う/る /y/ry/, -ない /nai/ тощо у недоконаній позиції перетворюються на непередикативні форми, омонімічні передикативним, і вказують на паралельність процесів, що виражаються ними, із процесами, позначеними дієслівним присудком-передикатомою: (7) わたしは星を見るのが好きです。 *Я люблю дивитися на зорі* [10, с. 102]; (8) 電気を消すのを忘れました。 *Забув вимкнути світло* [10, с. 104]. Дієслівні словоформи на -た/だ /ta/da/, -なかった /nakatta/ у недоконаній позиції перетворюються на непередикативні форми, омонімічні передикативним, і вказують на передування ними вираженого процесу, позначеного дієслівним присудком-передикатомою: (9) きのう習ったことばを忘れました。 *Забув слова, які вивчив учора* [10, с. 180]; (10) これは母にもらったコートです。 *Це те пальто, що я його отримав у подарунок від мамі* [10, с. 183].

Дієслова у формах на -う/る /y/ry/ й -た/だ /ta/da/ можуть іноді використовуватися у переносному значенні з експресивною метою для стилістичного забарвлення тексту. В експресивно-стилістичних цілях використовуються часові форми з дієсловами у формі на -た/だ /ta/da/, яким надається підкреслено перфектний відтінок (наявність наразі результату минулої дії), причому це спостерігається у доконаній, присудок-передикатемній позиції: (11) 小菊が咲いたから、田中さんのおうちへ持って行ってあげようと思って。 *Розцвіли (і цвітуть) хризантеми, тож віднесу кілька пані Танака* [5, с. 20].

Недоконані (непередикативні) форми дієслів на -い/い /i/, -て/で /te/de/ не виражають значень абсолютного часу. Вони можуть указувати тільки на часову співвіднесеність дій, і то не завжди. Основною їх функцією є вираження розходжень у ступені зв'язаності дій між собою або передача стилістичних особливостей тексту. Наприклад:

1) паралельність дій у письмовому мовленні: (12) 私は友達に行き、姉は家に帰った。 *Я поїхав до друга, а старша сестра – додому;*

2) послідовність дій: (13) 歯を磨いて、顔を洗って、朝ご飯を食べました。 *Я почистив зуби, умив обличчя й поснідав.*

Як можна перекоонатися, у висловленні абсолютних часів ці форми співвідносяться зі значенням часу доконаних дієслівних форм. Також слід зазначити, що форма на

-い / Ø / i/ не завжди вказує на паралельність дій, а форма на -て / て / те/де/ не завжди виражає попередню дію.

Розглянувши найрозповсюдженіші випадки репрезентації часу на синтаксично-му стратумі японської мови, важко не погодитись із І.В. Головніним у тому, що комунікативне завершення мікросистеми речення досягається за рахунок актуалізації зовнішньої сфери, органічно пов'язаної з комунікатизацією внутрішньої сфери конструктивного плану речення, і така остаточна актуальна комунікатизація здійснюється шляхом відповідного оформлення того чи іншого конструктивно-синтаксичного компонента речення як предикатами – головного зв'язкового члена комунікативного плану [1, с. 200].

У тісному зв'язку з предикацією розглядають репрезентацію часу і японські лінгвісти. Так, зокрема, Терамура Хідео називає граматичну категорію часу як таку (テンス /тенсу/; від англ.: *tense*) «предикативним часом» (陳述の自制 /чінджючу-но джісей/), і це не важко пояснити, оскільки саме вона безпосередньо співвідносить виражене мовними засобами із позамовною дійсністю. «Предикативному часові» дослідник протиставляє те, що формально виражається часовими формами, але до реального, фізичного часу відношення не має (時間と無関係な確言的陳述 /джікан-то муканкейна какугентеки чінджюцу/).

До речі, задля забезпечення кращого уявлення про японську мовну картину світу починати тут слід було з дещо масштабнішого протиставлення, що його робить згаданий науковець: за характером кінцевого компонента (предикатами), або, іншими словами, за характером опису, Терамура Хідео виділяє речення, що достовірно описують позамовну дійсність (確言の文 /какуген-но бун/), речення, що приблизно описують позамовну дійсність (概言の文 /гайген-но бун/) та речення, що слугують для пояснення (説明の文 /сецумей-но бун/). Час, а також вид дієслова (アスペクト /асупекуто/), належать до першої категорії, що може бути співвіднесена з дійсним способом (確言のムード /какуген-но му:до/). Друга та третя категорії репрезентують недійсні, або «вторинні», способи (二次的ムード /ніджітекі му:до/) [6].

Повертаючись до часу, зазначимо, що за допомогою часових форм, але безвідносно до реального часу в японській лінгвокультурі прийнято описувати:

- фізичні властивості предметів та явища природи;
- правила, закони та домовленості;
- спосіб та порядок виконання дій;
- приклади виконання дій;
- сюжетні лінії літературних творів.

У цих випадках використовується початкова форма дієслова, що зазвичай передає теперішній час, і тут виявляється певна специфічність інтерпретації. На думку корифеїв японського мовознавства, таких як Ямада Йошію та Мацушіта Дайдзабуро, зв'язок із фізичним часом тут певною мірою усвідомлюється носіями японської мови, але, разом із тим, має місце своєрідна трансценденція (超絶 /чо:дзецу/), тобто злет над часом [6, с. 69-70]. Це можна відчутти, поглянувши, зокрема, на такі приклади: (14) 放射線による生物体への影響は、細胞分裂の盛んなところほど大きい。 *Вплив радіації на живий організм більший там, де відбувається активний поділ*

клітин [6, с. 70]; **(15)** 病人はいつも自分より軽症の者に嫉妬を感ずるものだ。 *Хворі завжди заздять тим, у кого хвороба не така тяжка, як у них* [山本周五郎『将監さまの細みち』; цит. за 6, с. 70]; **(16)** 天皇は、国会の指名に基づいて、内閣総理大臣を任命する。 *Імператор призначає прем'єр-міністра на підставі подання кандидатури Парламентом* [6-та Стаття Конституції Японії; цит. за 6, с. 70].

Якщо граматичні часові форми вказують на реальний час дії чи стану, то, здавалося б, жодних ускладнень як при інтерпретації, так і при створенні повідомлень не мало б бути. Проте, і тут не все так просто, і в цьому, на нашу думку, також можна вбачати етнічну специфіку сприйняття часу, яка може бути успішно описана, якщо послуговуватися трьома головними підходами, запропонованими Терамурою Хідео: 1) аналіз семантики дієслова (прикметника, іменника), що міститься у предикатемі; 2) розрізнення часових форм головної та підрядної предикативних частин складно-підрядного речення, а також диференціація типів підрядних частин; 3) виділення фактивних (叙実 /джоджіцу/) і нефактивних (叙想 /джьосо:/) предикатів [6, с. 75-80]. Схожій позиції дотримуються й інші японські фахівці, зокрема, Като Ясухіко та Фукучі Цутому [4, с. 1-23].

Важливість першого із перерахованих підходів пояснюється тим фактом, що сама лише опозиція двох часових планів, репрезентована початковою формою (формою теперішнього часу) та формою минулого часу, про яку йдеться на початку статті, не завжди дає об'єктивне уявлення про часові відношення, що описуються. Згадаймо, зокрема, що у прикладах (1) і (2) за допомогою початкової форми передано майбутні події, а у прикладі (3), де наголошується на тому, що дія відбувається саме зараз, використано одну із видових форм – форму тривалого виду, однак, вважати це базовим алгоритмом для передачі теперішньої дії не можна. Так само не буде правомірним стверджувати, що форма минулого часу нетривалого виду (приклад (4)) завжди надає висловлюванню перфектного відтінку. Тому необхідно враховувати особливості семантики присудка.

Вибір часової форми залежить також від того, маємо ми справу з присудком головної чи підрядної предикативної частини складнопідрядного речення. Тут одразу ж слід зазначити, що узгодження форм за граматичним часом у межах одного речення (на кшталт англ. *sequence of tenses*) у японській мові відсутнє. Часові відношення між діями можуть бути чітко встановлені за формальною ознакою: **(17)** 今度北京へ行くとき、かばんを買おう。 *Коли їхатиму до Пекіна, куплю сумку*; **(18)** 今度北京へ行ったとき、かばんを買おう。 *Коли приїду до Пекіна, куплю сумку*; **(19)** この前北京へ行くとき、かばんを買った。 *Коли їхав до Пекіна, купив сумку*; **(20)** この前北京へ行ったとき、かばんを買った。 *Коли їздив до Пекіна / був у Пекіні, купив сумку* [6, с. 76].

Щоб показати послідовність дій, у перекладі прикладів (17) – (20) довелося використати різні дієслова, а в оригіналі ця послідовність відображається тільки різним співвідношенням часових форм – дієслово залишається одним і тим самим (行く /іку/ іти; їхати). Порядок слідування предикативних частин також традиційно не змінюється.

Ще більш ілюстративними з точки зору специфіки сприйняття часу носіями японської мови є такі приклади: **(21)** あの日見た花の名前を僕達はまだ知らない。 *Ми*

інших лінгвокультур апеляції японців то до плану теперішнього, то до плану минулого вкрай важливим є розрізнення фактивних і нефактивних (емотивних, психологічних) предикатів.

Проведене дослідження дозволило дійти низки **висновків**. По-перше, у процесі вивчення особливостей когнітивно-мовної репрезентації часу в японській лінгвокультурі найцікавішим є етап комунікації речення, а ключовими поняттями тут виступають предикатема й комунікатема; по-друге, абсолютний граматичний час у японській мові характеризується опозицією двох часових планів, але сама лише ця опозиція не завжди дає об'єктивне уявлення про часові відношення, що описуються; по-третє, часові форми в японській мові можуть вживатися як у тісному зв'язку із реальним часом, так і безвідносно до нього; по-четверте, у процесі дослідження особливостей репрезентації часу в японській мові варто звертати увагу на семантику предикатів, на співвідношення часових форм головної та підрядної предикативних частин, розрізняти фактивні й нефактивні предикати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головин И.В. Введение в синтаксис современного японского языка / И.В. Головин. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1979. – 376 с.; 2. Удовіченко Г.М. Місце когнітивної лінгвістики в сучасному мовознавстві / Г.М. Удовіченко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Філологія. Мовознавство. – 2014. – Т. 221, Вип. 209. – С.103-106; 3. あの日見た花の名前を僕達はまだ知らない [Електронний ресурс] : フジテレビ // Режим доступу: <http://www.fujitv.co.jp/anohana-drama>; 4. 加藤泰彦, 福地務. テンス・アспект・ムード // 外国人のための日本語: 例文・問題シリーズ. – 東京, 1995. – 170頁; 5. 上級日本語教材日本を考える五つの話題. スリーエーネットワーク. – 東京, 1995. – 156頁; 6. 寺村秀夫. 日本語のシンタクスと意味. – 第II巻. くろしお出版. – 東京, 2003. – 365頁; 7. 何をしても手に負えないー子どもが泣いたらどうしていますか? [Електронний ресурс] : 社会福祉法人 四三河子供の家 // Режим доступу: <http://www.kariyakoguma.server-shared.com/seikatu/ikuidea/2.htm>; 8. 松本清張. 犯罪の回送. 角川文庫 – 東京, 1995. – 335頁; 9. みんなの日本語初級I. スリーエーネットワーク. – 東京, 1999. – 244頁; 10. みんなの日本語初級II. スリーエーネットワーク. – 東京, 1999. – 247頁.

*Комиссаров К.Ю., к. филол. н., докторант,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко, Киев*

КАТЕГОРИЯ ГРАММАТИЧЕСКОГО ВРЕМЕНИ В КОНТЕКСТЕ ИЗУЧЕНИЯ ЯПОНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА

Освещены главные особенности репрезентации времени формальными средствами категории грамматического времени в современном японском языке. Проанализирована категория грамматического времени в японском языке как система формальных средств, определён семантико-синтаксический потенциал этих средств. Определена специфика восприятия и осмысления времени представителями японской лингвокультуры через главные особенности его репрезентации на синтаксическом стратуме японского языка.

Ключевые слова синтаксис, категория грамматического времени, фактивные и нефактивные предикаты, лингвокультура.

GRAMMATICAL CATEGORY OF TENSE IN THE CONTEXT OF LEARNING THE JAPANESE LANGUAGE PICTURE OF THE WORLD

Main features of representation of time by formal means of the category of tense in modern Japanese are described. The category of tense in the Japanese language is analyzed as a system of formal means, semantic and syntactic potential of these means are defined as well. Specificity of perception and understanding the time by representatives of the Japanese linguoculture is determined through the main features of representation at the syntactic stratum of Japanese.

Keywords: *syntax, grammatical category of tense, factive and non-factive predicates, linguoculture.*

УДК 81'42:801.661=133.1

*Костюк М.М., к. філол. н., доц.
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ДИСКУРСУ ОСВАЛЬДА ДЮКРО

У статті визначені основні лінгвопрагматичні особливості наукового дискурсу О. Дюкро на основі роботи «Dire et ne pas dire». Проаналізовані графічні, синтаксичні, лексико-семантичні та стилістичні ознаки, притаманні науковому стилю О. Дюкро. Особлива увага приділена лексичним та семантичним домінантам у роботах науковця.

Ключові слова: *науковий дискурс, термінологія, синтаксичні конструкції, метафора.*

Актуальність. Науковий стиль мовлення має на меті викладення наукових досягнень та узагальнень. Аналіз наукового мовлення досить часто зводиться до виявлення лексичних домінант та граматичних конструкцій. Однак, на увагу дослідників заслуговують також стилістичні і риторичні прийоми, присутні у наукових працях французьких лінгвістів.

Метою нашого дослідження є виявлення лінгвостилістичних особливостей, притаманних науковому мовленню Освальда Дюкро у науковій праці «*Dire et ne pas dire : Principes de sémantique linguistique*».

Відомий французький лінгвіст Освальд Дюкро знаний насамперед дослідженнями у галузі історії структурної лінгвістики та семантики. У своєму науковому добробку, а особливо у праці «*Dire et ne pas dire : Principes de sémantique linguistique*» дослідник аналізує теорію висловлювання, розвинуту ще англійською аналітичною філософією, та розвиває свою власну семантичну теорію, яка вибудовується навколо понять поліфонії та аргументації.

Згадане наукове дослідження зацікавило нас стилем викладання думки, залученням стилістичних та риторичних засобів у викладенні матеріалу, «жвавістю»